

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, IV. Váci-utca 11.
hová minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.
SZERKESZTI
BOGDÁNYI MÓR.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve 3 frt
Félévre 4 „
Negyedévre 2 „
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tanév végén.

Az e napokban befejezett tanév ismét nagy kérdés elé állítja a zsidó szülőt?

Mi legyen fiából, mely pályára adja át, hol fog legjobban boldogulni.

E kérdések merülnek fel minden szülő előtt, a kinek középiskolába járó gyermeke van.

A keresztény szülő sokkal nagyobb könnyűséggel képes megoldani e nagy kérdéseket, mint a zsidó.

Akár melyik pályára lép a keresztény gyermek, haladása, sikere biztos, ha szorgalmas és kellő komolysággal fogott a tanuláshoz. A keresztény gyermek pályája választásánál saját hajlamait követheti és abban a szerencsés helyzetben van, hogy törekvésében őt senki sem gátolja; a zsidó tanuló ellenben lépten nyomon találkozik ellenséges elemekkel, melyek neki nemesak az utat akarják eltorlaszolni, hanem tanulási kedvét is iparkodniak elrontani.

Alig hogy a közép iskolába lépett — már a beiratásoknál — éreztetik vele, hogy ő kevesebb, rosszabb a többinél. A zsidó apának, a ki fiát a tanév elején „beírás“ végett az iskolába vezeti, oda rivallja a beiratásokat teljesítő direktor — tanár: A zsidók később jönnek, majd ha hely lesz, akkor rájuk is kerül a sor, előbb a keresztényeket kell beiktatni.

A szegény apa elkedvetlenedve tér vissza fiával és ekkor ébred fel benne a gondolat: Hátha a fiát nem taníttatná és inkább valahova „mesterségbe“ adná.

Csakhamar meggyőződik, hogy itt sem volna jobb a sorsa. Az egyes iparosok boldogulása úgy szólván a közönség kezében van letéve. Az antisze-

mita agitáció a zsidó iparosoknak legtöbbet árt. A zsidó lateiner mégis csak kivághatja magát, mert sokfélehez alkalmazható, valahol csak megtalálhatja kenyerét; de a kézműves, a ki csak is az ő egyetlen egy szakmájához ért, ezekben a gyűlölséggel telt időkben nem boldogulhat olyan könnyen.

Visszatér a tudományos pályára és lesi — mikor kerül ő reá is már végre a sor.

Alig, hogy a beiratási nehézségek leküzdettek, benn az iskolában, a tanteremben újabb megalázások várnak a zsidó gyermekre. Ha jól felel, gúnyolva mondják: Nem csoda, hiszen zsidó! Ha rosszul felel, akkor meg az járja hogy: zsidónak jobban kell tudnia leczkélését.

Szóval bármit cselekedjék, jól vagy rosszul viselje magát, mindig arra emlékeztetik a zsidót, hogy ő más, külön, idegen és hogy tettei és mulasztásai egészen más beszámítás alá esnek, mint a többi tanulóké.

Hogy ezek a tapasztalatok a gyermek kedélyére mily hatást gyakorolnak, az abból is kitűnik, hogy a zsidó középiskolai tanulók legnagyobb része búsan vonul vissza a szoba magánjába és a mig iskolatársai a fiatal évek társalgási örömeit élvezik a zsidó fiú ott görnyed asztala mellett és fejét a logaritmikus megfejtésével gyötri.

Ne csodálkozzanak tehát, hogy a zsidó ifjak a testi előnyökre olyan kevés súlyt fektetni látszanak és ha a délczezség nem jár mindig a tudori czimmal.

E viszontagságok közepett, mi a zsidó szülőknek még sem adhatunk jobb tanácsot annál, hogy gyermekeiket minden áron taníttassák. Azzal hogy Trefort Ágoston vallás és közoktatásügyi miniszter több ízben azt mondogatta a zsidó fiatalágnak, hogy

Lapunk mai száma 8 oldalra terjed.

menjen inkább akárhova, csak a tudományos pályáról mondjon le, ismételjük: ezt a miniszteri tanácsot ne kövessék. Trefort ur legjobban tudhatja, mit akar ő elérni a zsidóknak a tudományos pályáktól való tartózkodásával.

De mi szellemünk ezt a nagyszerű ideát nem tudja felfogni és azért a mi közönséges polgári eszünkkel mégis csak jobbnak találjuk a tanulást a nem tanulásnál.

Egyre azonban mi is bátorkodunk figyelmeztetni hitrokonainkat és ez az, hogy gyermekeik hajlamaikat jól kiismerjék.

Mielőtt valamely pályára adnák, első sorban a gyermek hajlamaival számoljanak, mert csakis akkor érhetünk el nagyobb sikereket, ha a szorgalom, a tehetség a hajlammal karöltve jár.

A zsidóknak, hogy ebben a gonoszidőben is becsülettel megálljon, okvetlen szükséges, hogy ő abban a szakmában, melyet választott, remekeljen, a mi csak olyan esetben érhető el, mikor az ész és a lélek együtt működnek.

Dr. G.

A nemzetgazdasági mozgalom.

II.

Mit értünk felülről lefelé ható nemzetgazdasági mozgalom alatt? Már ős régi időktől fogva, már az ó indiai államban a kormányok pénzügyi szempontokból adókat róttak a termény-cserére, illetőleg a kereskedésre az által, hogy az idegen készítményekre vámot vetettek ki. Sőt ez államban annyira mentek, hogy kormányutján szabták meg a kereskedő portékáinak árát, a mennyiben ezeknek minden költségét, még a szállításait is, átlagosították és megállapították a kereskedő valamint az állam jövedelmi százalékát.¹⁾ Nem épen annyira, de hasanló módon volt ez az ókor legtöbb államában.

Mózes törvényhozása ez irányban is ellentétet képez: A családi örökbirtok kivételével nem ismerte semmiféle megszorítását a kereskedelmnek, nem ismerte a beviteli vámokat. Adói voltak a tizedek és zsengek. Később a királyok adókat, nevezetesen terménybeliket vetettek ki a népre, ami a tiz törzset szakadásra indította. Még tovább mentek a középkorban; nemcsak országokként, de vidékek szerint is vámosták meg az árukat, de minden egyes város követelt vámot, mint pl. a malom és székadót. Ennek következtében a városokban különös kereskedelmi megszorítások fejlődtek ki, mint hogy csak czéhbéliek árulhatták mesterségük terményeit. Természetes, hogy az eszmék és a szellemek szabadabb mozgásával tért nyert azon nézet, hogy ily módon a természetmennyek eséréje valamint beho-

zatala és kivitele nagyon nehézkessé és költségessé lesz, hogy az ipar elnyomatik és az áruk megdrágulnak. Századunk harminczas évei óta, különösen az óta, hogy a híres Peel Robert a gabonavámot Angliában eltöröltette a szabad kereskedés eszméje mindinkább terjedt el és részben érvényre is jutott. Ugy mondták, hogy szabadnak kell lennie a nemzetek közti terménycserének mindennemű megszorítástól és adóztatástól, mert akkor minden tagja az államnak legjutányosabban és legjobban elégítheti ki szükségleteit. minden nemzet a másik országába viheti sajátos természetvényeit és védve lesz az ipar azon felületességétől, mely hibájává lesz, valahányszor megszorítják, vagy épen megakadályozzák a konkurrenciát. Ezáltal egység jön létre a népek közt és mindenütt azt az iparágat fogják ízni kizárólagosan, mely az ország természeti viszonyaihoz képest legalkalmasabb; kikerülik majd a mesterkedés útján keresett, fel nem virágozható ipart. Legfeljebb annyit engedtek meg, hogy a kísérletek és kezdetleges fejlődés korában védelmi szempontból adóztathatók meg az egyes iparágak, de ha ez életrealóságot nem mutat, csak a polgárok nyögét képezné. A szabadkereskedés ezen módját az elmélet hívei egyedül helyesnek tartották és törekedtek is arra, hogy megvalósítsák különösen azon szerződések által, melyek a szerződött népeknek lehetőségessé tették azt, hogy természetvényeiket a legkedvezőbb feltételek alatt vihessék be egymás országaiba. E rendszer következményének természetesen annak kellett lennie, hogy az államok az egyenes adókkal, telek-épület- ipar és jövedelem adókkal elégedjenek meg, melyeknek is valóban nagy politikai jelentőség tulajdonított, mert csak általuk tudja mindegyik polgár, mennyit teljesít az államnak és ennek folytán megszilárdul az állam iránti érdeke. De épen ezen pont képezett a viszonyok fejlődésével elháríthatlan akadályt az állam előtt. Az európai hatalmak politikai feszültsége a fegyverkezések, az állandó hadsereg nagyobbítását okozta. Ehhez járultak az állam meg nem számolható szükségletei, hogy újat teremthessen az iskola, a tudomány és művészet, a közegészség és a jog terén, hogy javíthassa a közlekedési eszközöket, a tisztviselők díjazását, a nyugalmazás és hadastyán viszonyokat stb. Az elmúlt idő a nyilvános intézményeket oly elhanyagolt körülmények közt hagyta vissza, hogy az újítás, javító és teremtő erőnek legnagyobb erőfeszítése szükséges, hogy korunk szükségleteinek és véleményeinek megfelelhessenek. Ezt keresztül vinni csupán egyenes adókkal, melyek az adózat nagyon is érezhető módon sujtának, az államférfiak előtt csakhamar lehetetlennek tűnt fel. Új pénzügyi bevételeket kellett feltalálniok és ezeket az indirekt adóztatásokban, vámokban és fogyasztási adókban meg is találták.

Ehhez járult azon vélemény is, hogy sok iparágot és a gazdaság válságos helyzetét megjavíthatnák azáltal, hogy a belföldi szükségletet a belföldi iparral kényszerítik kielégíteni úgy, hogy a nagy beviteli vámokkal a külföldi konkurrenciát kizárják. Jelmondattá lett a honi ipar védelme.

¹⁾ L. Lassen „Indische Alterthümer“ II. k. 576 l.

Nem feladatunk a két rendszer értéke felett itélni; megelégszünk a helyzet ecsetelésével. Mindenesetre a fiskális és védvámoknak újjászületett rendszerének kettős következménye van. Egyik az árúk, különösen a nélkülözhetlen élelmiszerek tagadhatatlan drágulása, és rá is mutatnak az ellenfelek, hogy a védvámok e rendszere által az iparosok és agráriusok az adózók zsebeiből gyakran jelentékeny kedvezményt nyernek, annyira, hogy a nép nagy tömegét ezeknek nyeresége terheli. Más oldalról az e rendszer mellett lehetővé vált munkabér emelésére hivatkoznak, mit mások az említett megterheletéshez nem hasonlíthatónak és az iparcikkek drágulásával kiegyenlítettnek állítanak. A rendszer második következménye az egyes államok közti vámháború.

Az egyik vámemelés a másikat hasonló intézkedésre kényszeríti, mire különben pénzügyi helyzeténél fogva nagyon hajlandó. Látható dolog, hogy ezáltal a honi munka előnyei elvesznek, mivel a külfölddel való kereskedés melyet az ipar mostani magaslatán nem nélkülözhet, igen megnehezítették, és a kivitel gyakran lehetetlenné lesz. Mennőre mehet az ily kölcsönös vámküzdelem, mutatja a jelenleg a Magyar-osztrák monarchia és Románia közt folyó vámháború; de nem mellőzhetni azt az aggodalmat sem, hogy más államok közt is kiüthet az ilyen küzdelem.

Ez a jelenkor felülről lefelé ható nemzetgazdasági mozgalmak. Súlypontját egyrészt az állam tagadhatatlan új bevételi forrásokra irányított szükségleteiben, másrészt a nép súlyos megterhelésében és az iparnak ezen viszonyok közt bizonytalan és ingadozó helyzetében találja, mivel az, mi az egyik iparágak kedvez, a másiknak árt, mivel a külföldi piac mindig ingadozó, mert más állam intézkedései előre nem láthatók. Mint minden mozgalmat ezt is folytonos fokozódás kíséri és a végső módot utoljára is az állami egyedáruságban találják, mely az összes magánipart kizárja és a legjövődmezőbb dolgokat kihasználás végett az állam kezeibe juttatja, mi oly kényszerhelyzet, mely szorosan határos a szocializmussal. Kétségkívül ez sem új valami, már II. Frigyes nyúlt a monopolhoz, de ezt oly nehezen viselte a nép, hogy halála által nagyon is megkönnyebbültnek érezte magát. Nálunk és Franciaországban hozzászórtak a dohányegyedárusághoz; hogy az állami monopolizálás kiterjesztését fogják-e tűrni, az kérdéses dolog. Annyi feltehető, hogy a dolgok állása inkább bizonyos visszavonulást igényelne. Az államok vámháborúja káros mind egyik hadakozóra nézve és annyira elviselhetetlenné lesz, hogy a kereskedelmi szerződések rendszeréhez térnek vissza. Hasonlóképen annyira nyomasztóvá lehet az adók és vámok folytonos szaporítása, hogy a kiadásokat a legkisebb mértékre kellene szorítani és némelyik bevételi forrás feladandó volna. A tapasztalás keserűségének bizonyos időn túl senki sem állhat ellen — de, hogy mily időn túl, az épen nagyon is kérdéses. ¹⁾

¹⁾ Lapunk egy barátja, kivel különféle dolgokról szoktunk levelezni, következőket írja: Ami előttem a nemzetgazdasági kérdést: illetőleg kiválóan döntő, az a tények állása. Veszem például azon népeket, melyek a magas északon pl. északi Nor-

végiában halászatból élnek. Bármily gazdag is a tenger nyújtotta aratás a népek szegények maradnak és szűkölködve élnek, mert a világpiacon, mit a világpiacon állíthatnak, keveset fizethetnek meg abból, mit a világpiacon kell beszerezniök. Ha ezen lakosságot csak bevételi és fogyasztási adóval akarnák terhelni, bizonyára nagy szegénységbe süllyedne. Már pedig minden polgárosodott népben sokan vannak, kiknek természetüyük — a munka — csak keveset jövedelmez arra, hogy az életszükségleteket megfizethessék. Ha az életszükségleteket nagy vámokkal és adókkal terhelik, ugyan az lesz a hatás: Nagy nélkülözésekkel sujtják a nép egy részét. Igaz ugyan, hogy ezt kikerülendő a luxus cikkekkel súlyos adókkal indítványozták megterhelni, de ez a pénzügyi szükségletet épenséggel ki nem elégítené, mert a fényűzés a nélkülözhetetlen lelmi szerekekkel szemben csekély kiterjedésű és minden pillanatban megszorítják a fogyasztók. A kibuvó csakis a kiadások lehető csökkentésében rejlik, mi pedig csak a hadsereg kevesbitésével érhető el, mit egyedül valamely nemzetközi egyezmény eredményezhet, mire pedig egyelőre nagyon csekély a kilátás.

Mendelssohn Mózes és Börne Lajos.

Midőn folyóra széles ezüst sávot vet a nap, e tündöklés alatt is visszaszálnak a hullámok sötétségükbe, melyből azonban egy ideig felcsillámlanak az elnyelt szikrák.

A mult nagy, jelentékeny alakjai is valamely esemény által ismét a nap fényes világába lépve sem tűnnek el hirtelen, hanem a reájuk esett sugarak annyi sajtóságot tulajdonságait és jellegüket mutatják, hogy kénytelenek érzük magukat őket közelebből megtekinteni. Róluk, idejükéről és működésükről biztos és határozott képet alkotnánk, hogy azt magunkban hordjuk a jövőben is. Könnyen magyarázhatják meg tebat olvasóink, hogy miért is pillantunk ismét vissza e két férfura, kiket a folyó év hozott közel egymáshoz.

Ugyanazon év, 1786, látta Mendelsohnt meghalni és Börnét születni; 1786 jan. 4-ikén hunyt el előbbi, maj. 6. látott napvilágot az utóbbi.

E két férfiú összehasonlítására felhasználja ezen körülményt Brahm Otto a „Deutsche Rundschau“ 15 számában közölt Ludwig Börne zu seinem hundertjähri gen Geburtstage cz. olvasásra méltó értekezésben. Miután a fentemlített összehasonlítást kiemelte folytatja: „A zsidó bölcsezt követé a zsidó publicista, a világbölcseletet felváltotta a politika. Eléggé ellentétes e két férfiú, a dessau felvilágosító és a frankfurti író; az egyiknek működése feltétele a másikénak és a törzstársak közt nem hiányoznak rokon vonásuk sem. Mendelssohn Mozessel lépett fel a zsidóság a német irodalom terén, a legkitünőbbel oldalán küzdött a nemzeti élet érdekeiért és tevékeny részt véve a német művelődésben legbiztosabb módon küzdötte ki magát a középkor süllyedségéből.

Mendelssohn természetének szelidsége és bölcse előrelátása már a legközelebbi nemzedéket teljesen megnyerte czéljai számára; az ifjuság felé hajlott és mindenütt Németországban tanulékony hivei követték. Börne Lajos kettősen érezte Mendelssohn szelleme jelensőségét. Először Sachs Jakab gyermekkori tanítója irányozta tekintetét a frankfurti zsidó nteza korlátoltságából a német kultúra

tágas mezejére; Sachs Jakobot, mint azt Gutzkov bizonyítja „elragadták egy Mendelssohn és Friedländer Berlinben támadt reformeszmék“ és Mendelssohn biblia fordítása nyomán tanította tanítványát német nyelvre; ezután pedig mint tizenhat éves ifju önállóan lépett be Börne a berlini szellemi világba, Herz Hewiette és Mendelssohn Dorottya körébe.“

Már nem Mendelssohn Berlinje volt az, melylyel ő ismerkedett meg, de ifjult és terjedt szelleme még tovább élt a tizenkilencedik század e szellemes zsidó nőiben, Mendelssohn leányában és barátjában. E kor szellemi fejlődésének gyorsasága a zsidóságban is észlelhető; Mendelssohnra, Leibniz és Wolf fivére, mint új kornak képviselője legelőbb Herz Márkus következett; előtte felnyilt Kant nagysága, mely Mendelssohn előtt még hét pecsétetes könyv maradt. De más nemzedék tűnik fel Mendelssohn leányával, Herz Markus nejével; nem Lessingért és a felvilágosításért, hanem Götheért és Wertherért rajongnak. És ismét más nemzedék lép fel Börnével; oly nemzedék, mely a francia forradalomban bizott, mely hitt a szabadságban és egyenlőségben és mely az arisztokrata Göthét semmibe sem vette. De az unokák is az elődök nyomdokain haladnak és hálásan ismerik el, ha saját utcaikon haladnak is, hogy amazok sok jót teljesítettek. „Mendelssohn“, úgy nyilatkozik Börne, értekezve a német irodalom atyáiról, „Mendelssohn a bölcsészet rózsájának töviseit törte le“ és hozzá teszi, hogy a régibb írók nézetei gyakrabban tanulságosabbak előtte mint kartársaié.“

„Börne eme nyilatkozata két jellemzetes dolgot tüntet fel. Elismeri Mendelssohnnak írói előadása tehetségét, irányja szabályos művészetét, mert ömaga is tőle tanult, mert a száraz politikai kérdések töviseit letöri úgy, mint amaz a bölcséleti kérdéseiket. Mint amaz, ő is félig idegen gyanánt tanulta meg a német nyelvet, de csak azért, hogy megtanulván annál szívélyesebben szeresse és annál szabadabban uralkodhassék felette. Továbbá élcezes fordulatba, antithesisbe öltözteti nézetét: Természetes kifejezése ez lényének, mely úgy az szóbeli, mint írásbeli beszédben folyton az élce ellentétes előadására készíti.

Az élce, ugymond egy alkalommal Paul Seant olyan, mint a plébános: Egybe kapcsolja a két távoli fogalmat, legszívesebben azokat, melyek összeköttetése ellen van minden rokon és Börne, mint Paul Sean tanítványa mindenkor ezen eszme szerint cselekedett. Már a gyermekben volt felismerhető e sajátág és családja az elméncz gúnynevének szólitotta; a halála előtt is megtartotta a férfi élceességét és jókedvét: „Mily izlése van?“ kérdé az orvos a haldoklót és válaszul azt nyerte, hogy „semmilyen; épügy, mint a német irodalomnak?“ Mendelssohn Mózes is birt az élce ezen készségével, melyet a zsidófaj egy külöönőségének tekinthetni és Börne, ha korán gyakorolta is, a Mendelssohntól befolyásolt berlini társaságban még tovább fejlesztette. „Börne élceze“, így nyilatkozik Steinthal H. „olyan, minő századunk első negyedében a Berlin zsidó köreibben uralkodott.“ —

Brahm ezen megjegyzései egyenként véve helyesek, de nem mindig találók és inkább beburkolják a fejlődés menetét és a valóban létezett viszonyokat, mint amennyire őket tisztázzák. A zsidóság érdekében fekszik azonban, hogy a dolgok menetét a valósághoz hiven hozassanak raphényre.

Fejlődés volt és pedig Mendelssohntól indultak ki. De ezen fejlődés nem volt organikus, nem volt természet-szerű: ugrásszerűleg történt, a mint az elzárt, elavult viszonyokból általános és e mellett gerjedésben levő művelődési állapotba való kevésse előkészített átmenetnél szokott lenni. Mendelssohn idejére gyermekei és tanítványai kora következett, melyet kiváló módon a berlini zsidó nők társasága jelez. De ez már nem volt Mendelssohnnal összekapcsolva; szellemre, tendenciára és tartalomra nézve különböző, sőt épen ellentétes volt. Az egyetlen összeköttetést képezték az aesthetika, mely Mendelssohn működésében és törekvésében oly nagy tért foglalt, és a társasági élce. Mert e társaság foglalkozott a szépészettel, önmagát tükröztette és vallásilag frivol volt. E körökbe lépett Börne de el is hagyta és ismét az idő befolyása alatt a politika terére lépett még pedig a legharcziasabb utra, hol az élce a legfőbb fegyver. Börne minden készítő indok nélkül hagyta el atyái vallását. Ez tehát zsidó körökben lefolyt fejlődés volt, mely azonban a zsidóságtól teljesen elhajolt, tőle elszakadt és hozzá semmi közzel nem birt.

Ezen fejlődéstől elkülönítve Mendelssohntól kezdve saját erejével kellett fejlődnie a zsidóságnak és meg is lelta haladását magával Mendelssohnnal ellenlétben abban, hogy a kultur életben részt vett, megtalálta a tudományos feldolgozásában és reform törekvéseiben. Itt újból érte el öntudatát, önállóságát és belső sérthetetlenségét. Ezen sajátágos befolyás magyarázata érdekében tekintetbe kell vennünk, hogy az ilyen gyors, ugrásszerű fejlődés a dolgok természetében fekszik; mindenütt mutatkozik, hol hátramaradt és korlátolt helyzetből átmenet történik a szabadsághoz és a magasabb kulturához.

El sem mult pl. 20 év azóta, hogy az egyesült államok négeri felszabadultak és e fajból neves képviselőházi tagokat, birákat, ügyvédeket és jelentékeny működés körű orvosokat találhatni. Semmisen alkalmazkodik inkább az emberi természethez, mint, hogy előbbi létét megvesse, hogy szinte erőszakosan szabaduljon meg attól, mivel előbb birt, mit előbb szilárdan megtartott, hogy más dolgok után kapdosson.

Szerencsére csak kisebb körei a zsidóságnak adták oda magukat ezen változói szenvedélynek; a zsidóság a vallási és erkölcsi eszmék oly bő alapját birta, hogy hivi szelleme csakhamar legyőzte e tévelygést és e szellem beltartalma alapján a művelődés fejlesztésére tört. Amit az általános kulturában találtak, a zsidóságra akarták alkalmazni, hogy ezt avval szerves összeköttetésbe hozzák.

Fenn említettük, hogy az irányt, melyet Mendelssohn tanítványai és gyermekei és utánuk Börne követtek, az azon idei körülmények jelentékenyen befolyásoltak és előidéztek. Ki tekintetbe veszi, hogy egyrészt Nagy Frigyes korát rögzít

tön követte a francia forradalom, melynek eszméi hiszen Franciaországon kívül is gyujtottak, melynek eszméi, ha igenlegesen jog és igazságért látszottak is harcolni, a mult eszméi és intézményeivel szemben társadalmi és vallási tekintetben mégis tagadólag viszonyultak; hogy másrészt Frigyes uralmát utóda pieltistikus, erkölcstelen és reakcionárius, és mindennek daczára a Frigyes intézkedéseit felforgató uralma követte — az nem fog csodálkozni azon, hogy Mendelssohn utódai az övétől olyannyira elütö, sőt vele ellentétes utat követtek és gyorsan egészen másképen változtak meg, mint miképen ő hitte és remélte.

Nem kevésbé az 1806-iki és 1813-iki nagy politikai események és a szabadságharczra bekövetkezett visszahatás is a politika terére üzték Börnét és őt a viszonyok behatása alatt első rangú polemikussá tették. Ezzel aztán keresztül volt vágva az utolsó kötelék is mely őt ahhoz fűzték, akinek bibliafordításából tanulta meg a német nyelvet. Brahm megkísérli, hogy feltalálja a hasonlóságot, mely Mendelssohn és Börne közt létezett. E kísérlet nem sikerült. A különbség oly nagy, hogy teljességgel lehetetlen az összehasonlítás. Mendelssohn egész szellemével a zsidóság talajában gyökerezett és rajta is maradt gyakorlatilag és elméletileg haláláig; a zsidó irodalomból táplálkozott és neveltetését belőle merítette és leghatásosabb műve volt a biblia fordítása. Ebből semmit sem találunk Börnénél. Ha tanulta is a biblia néhány részletét fordítani, de alig tudott sokat a zsidóságról, mert már gyermekkorában egy giesseni keresztény házba került, valamint berlini és hallei köreiben sem észlelt semmit a zsidóságból melylyel bizonyára, mint frankfurti rendőrségi tollnok sem foglalkozott. Mendelssohn bölcész volt és minden törekvése felismerésre irányult. Börne politikus volt és ezélja a politikai szabadság volt. Mendelssohn a népszerű bölcész utolsó mestere volt: Börne a tárczairásnak atyja volt, mely publicistikus ág korunkban épen nem kicsinyelhető fontosságra jutott. Mendelssohn szelid, előrelátó, a legtisztább kedély, Börne kemény, kiméletlen és hajlithatlan volt, mint mindegyik politikus pártférfi már az, vagy azzá lesz. Mert Mendelssohn kortársai elismerését, barátságos hódolatát tapasztalta — Börne elnyomottnak és üldözöttnek látta magát, kiűzték hazájából és a sok dicséret mellett elhalmozták gyalázással és gyűlölettel. Ha Brahm az élezt mint összekötő kapcsot olyanannyira kiemeli, pedig Mendelssohn néha reális eseményeknél élt vele, találóan ugyan, de mindenkoron szeliden; különben csak bölcseleti jelentőségében alkalmazta, hogy a különböző dolgok közt megtalálja a hasonlóságot, ugy, mint az éleslátást, hogy hasonló dolgok különbségét kimutassa — Börne azonban élt és munkálkodott élezzel, melyekkel ellenfeleit és mindent, mi neki ellenállt legérzékenyebben akart találni és talált is; az élez volt eleme és most is, midőn már annyit értek el, amiért ő küzdött, az, mi iratai báját képezi. Mendelssohn nagyobb, önmagukban zárt egész szellemi műveket hozott létre és levelei az érzelmekről, valamint Phädonja is máig a német irodalom legjobb nevelő eszközeit képezve, utmutatók és intő jelenségek. Börne legna-

gyobb művei csak terjedelemre nézve kis erkölcsi képek, de a művelődés története szempontjából és politikailag még mindig jelentékeny levelek és bírálatok. Elöttünk Börne iránya oly tévut, melyre még most is számos zsidó egyén tévelyeg, valamint a zsidó nők társaságának ma is akadnak követői zsidó körökben, annélkül azonban, hogy ezek amazokat szellemességre nézve utólérnék. Mi pedig köszönjük Istennek, hogy a zsidóság, mint ilyen, mindkettőtől ki szabadítá magát önálló utjára lépett és önálló utját követi.

T Á R C Z A.

Gróf vagy zsidó.

— írta Dr. Lehman. —

(Folytatás.)

„Hát nem mondan,“ válaszolá Bencze gróf, „hogy anyám meg fog szeretni.“

Délután a helység plébánosa látogatott el a kastélyba. Az ifju gróf bemutatá őt mint egykori tanítóját és anyja tanácsosát.

„Ön az orvosi pályán van, Del Monte úr?“ kérdé a lelkész.

„Igen plébános úr!“

„Akkor üdvözlöm, mert ön nem veti meg a vallást mint rendszeren a többi orvosok.“

„Nálunk zsidóknál, csak azon orvosok teszik azt tisztelendő úr, kik Istenünk szent tanait nem ismerik, és azt a természettudomány által helyettesíteni igyekeznek. Ekkor materialisták lesznek.“ „Ön ismeri vallását?“ „Én a talmud és biblia-tudományokban nevelkedtem fel.“

„Olvasta ön Jezsajást is?“

„Hogyne!“

„Hogyan vélekedik az egyes tételek fölött, a melyben a kereszténység előre meg van jósolva?“

„Beszéljünk tisztelendő úr másról. Nem akarok senkit sem megtéríteni sem magam megtérítetténi.“

„Nem Del Monte úr, maradjunk csak e tárgynál, nagyon szeretem az igazságot tanítani, vagy azt megtanulni.“

„No akkor meg kell mondanom, hogy a keresztény magyarázók Jezsajás e tételeit vagy félreértették, vagy tévesen magyarázták. Azon pontok vagy Chickijahu királyra vonatkoznak, vagy az egész zsidó népre, vagy pedig a még jövendő Messiásra; de egy sem vonatkozik a keresztény vallás megalapítójára.“

„De hisz látja, hogy több száz millió ember vallja a keresztény hitet, míg a zsidó vallás gyűlölet és utálat tárgyát képezi és a zsidó népen látszólag az átok fekszik?“

„Mit bizonyít ez, tisztelendő úr?“ nincs ugyanannyi mohamedán és még több pogány a földön? Mi az átkot illeti, ezt már Moses prófétánk jósolta meg, mihelyt eltérünk Isten parancsaitól. De az átok áldássá válik és Isten nem fog örökké ránk haragudni, megkönyörül népén és az emberiség elismeri Istenünk nevét.“

„De uram, a Messiás már megjött és felszabadította azokat, kik bene hisznek.“

„És hol van a felszabadulás? Még mindig a bűn, a hazugság és az aljasság uralkodik a földön; rablás, gyilkosság, erkölcstelenség napirenden van, az erősebb marja a gyengét, család és ámitás károsítja az együgyüt és a szeretet, a melyről oly nagy hangon beszélnek, csak a tankönyvekben van meg; de az emberi társadalomban a gyűlölet, birvág és aljas önérdék uralkodik.“

„És a zsidóságban?“

„Elfeledi tisztelendő úr, hogy a zsidóság még várja a felszabadítót; annak daczára állithatom, hogy a zsidóság nemesítőleg hat hívőire. Hogyan is tarthatta volna fenn magát évezredekig, ily megaláztatás és meggyaláztatások után? A mióta az izraeliták léteznek, minden nemzet irtó harcot folytatott ellenük, az egyiptomiak, assirok, babiloniak, medek, perzsák, görögök, rómaiak. De egy nemzet sem volt annyira ártalmunkra mint a katolikus nemzetek. Ők szolgákká alacsonyítottak bennünket, gyalázzal halmoztak el, és ghetókba zártak, adókkal sújtottak, rablás- és gyilkossággal üldöztek. És e megvetett szolga mindezek daczára királyfihoz hasonló maradt, kit megaláztatástól magas méltóságának tudata, egy szebb jövő reménye véd. E nagy csodát Istenünk tana és parancsa művelte!“

„Ifjú barátom, ön rajongó; ha úgy van a mint ön állítja, miért nem vált a zsidóság világvallássá?“

„Mert a magasztos tanok és a nehezen teljesíthető parancsok a jelen kor emberei- és népeinek még kevésbé fejlődött viszonyainál fogva, nagy tömegnek nem tetszenek.“

„Azt hiszi tehát, hogy a zsidó-vallás csak azoknak való, kik benne születtek.“

„Valamint azoknak, kik szabad akaratukból és nemes, tiszta meggyőződésükből csatlakoznak hozzá.“

„De téve, hogy egy gyermek, egy gyámoltalan csecsemő, csel vagy erőszak által lett a keresztény vallástól elidegenítve és a zsidó-hitben felnevelve, nem volna kötelessége a felnőttnek visszatérni atyái vallásához?“

„Engedjen meg tisztelendő úr, még ezen alig hihető esetben sem, mert nekünk zsidóknak nem szabad téríteni, tehát még ez esetben is hálát adjon a zsidó-hitben felnevelkedett a mindenható Istennek, hogy őt az igazsággal megismertették és állhatatos kitartónak kell maradnia.“

„Uram.“ förmedt reá a lelkész, „ön egy megrogzött . . .“

„Bocsánat, tisztelendő úr,“ vágott közbe Bence gróf, ki eddig nyugodtan hallgatta a vitát, „ne legyen annyira heves, mert ön idézte fel ezen vitát, miután Del Monte barátom eleinte nagyon is szabadkozott.“

Csodálkozva tekintett a lelkész Bencére, rögtön lecsillapodott és Del Montenak kezét nyújtott.

„Bocsásson meg hevességemért, ifjú barátom,“ mondá ő, „majd más és kedvezőbb viszonyok között folytatjuk e tárgyat.“

Miután Ágnes grófné Prágába érkezett, egy magasrangu egyházi férfihoz ment és mindent elmondott neki,

mit az elrabolt fiuról tudott és gyanított; ez is a grófné nézetét osztá, Del Monte a fiut boszúból elrabolta és zsidóvá nevelé. Az egyházi fejedelem betolyása folytán azonnal egy elfogatási parancsot eszközölt ki számára és egy rendőri biztost több rendőrrel bocsátott a grófué rendelkezésére.

Este volt. Del Monte Rafael neje és leánvával az asztalnál ültek és József ma érkezett levelét olvasá fel, mely az ut benyomásait és a kastélybani fogadtatását ecsetelte. Ekkor kinyit az ajtó és Ágnes grófné lépett be.

„Del Monte Rafael, ismer-e még engem?“ Kérdé a grófné.

„Hohenstein Ágnes!“ kiálta csodálattal Rafael.

„Már nem Hohenstein Ágnes, hanem Dornbach Ágnes grófné.“

„Dornbach grófnő? talán ugyan az, kinek fia Józsefem barátja?“

„Álnok! mit tett fiammal kit tőlem elrabolt?“

„Őrült ön grófné? én raboltam el gyermekét?“ „Igen, hogy megboszulja magát rajtam! Mert egykor elutasítottam a zsidót, tehát fiamnak zsidóvá kellett lennie!“

„Ismétlem grófné, nem értem önt.“

„Majd nemsokára meg fog érteni!“ viszonzá a grófnő elkeseredve, mialatt az ajtót kinyitá és magához inté a künn várakozó rendőröket.

Ezek beléptek.

„Del Monte Rafael!“ monná a rendőr-biztos, „én elzárom önt. Önt azzal vádolták, hogy elrabolt volna egy keresztény gyermeket és eltántoritotta vallásától?“

„Hogyan, tehát a mostani században merészkednek ily badar, középkori vádat emelni és egy becsületes és tekintélyes kereskedőt egy örült nő panaszára elzárni?“

„Én csak kötelességemenl teljesitem,“ mentegődzék a biztos, ha ártatlan az ön ellen emelt büntényben, ismét szabadlábra bocsátják. Feleljen csak néhány kérdésre: „Ama Del Monte József nevű fiatal ember az ön és neje természetes fia?“

„Nem!“ válaszolá Del Monte.

„No lám itt van! vága közbe a grófné.“

„Hogyan került a gyermek önökhöz?“ folytatá a hivatalnok.

„Egy szegény jung-bunczlai házaló-zsidó gyermeke; a férj, neje és három gyermeke 20 évvel ezelőtt elhaltak itt a kórházban. Én magamhoz vettem az egyetlen árvát és mint gyermekemet neveltem föl.“ Van-e még a házaló hagyatékából valami a birtokában?“

„Csekélységek.“

„Mutassa ide azokat!“

Rafael bemutató.

Midón Dornbach grófnő a medaillont megpillantotta, melyben férjének arcképe volt, felsikoltott.

„Ez az a medaillon mit Bruno fiam nyakán hordott,“ kiáltott a grófnő.

Benne van még elhalt férjem Dornbach Arthur grót arcképe!

Nyomorult zsidó, tagadja még, hogy nem ön rabolta vagy raboltatta el gyermekemet?“

H I R E K

— **A tolnai eset.** A tolnai központi szolgabíróhoz néhány nappal ezelőtt névtelen feljelentés érkezett, hogy az újjáépítés végett lerombolt tolnai zsidóiskola egyik tantermének padlózata alól erős hullaszag érezhető. A szolgabíró megkérdezte Pápé megyei főjegyzőt, hogy mivé legyen és a főjegyző azt a tanácsot adta neki, hogy a mende-mondáknak elejét veendő, minden feltűnés kerülésével, két keresztény orvost maga mellé véve, tartsa meg a helyszini szemlét és utasítsa a községi bírót, kinek szintén tudomása volt a feljelentésről, hogy feltűnés nélkül figyeltesse meg az iskolaépületet, nehogy a zsidókat azzal lehessen vádolni, hogy értesültek a megejtendő vizsgálatról és eltűntették a holttesteket. A szolgabíró azonban nem mehetett el személyesen és elküldte segédjét, ki teljesen a főjegyző tanácsa szerint járt el. Odarendelte azonban a zsidóhitközség elnökét is, és miután tényleg erős bűz volt érezhető, elrendelte a padlózat felszakítását és ekkor egy csomó rothadt babot találtak, melytől a bűz eredt. Ezt tudatták az időközben gyűlt közönséggel és ezzel a rejtély fel derítve; most Tolnán a lakosság teljesen megnyugodott.

— **Tolnáról** írják lapunknak: A P. Lloydnak a tolnai ügyről szóló legutóbbi tudósítása itt általános felháborodást szült. A nevezett lapnak tudósítója ugyanis azt veti szemre annak, a ki az immár hirhedtté vált „tolnai eset” a nyilvánosság előtt legelőször szellőztette, hogy ő tapintatlanul járt el és hogy rossz szolgálatot tett a zsidóságnak azzal, hogy a dolgot nyilvánosságra hozta. Engedelmet kérek, ez nem áll! A zsidóság nem fél a nyilvánoságtól, sőt ellenkezőleg: a nyilvánosság a leghathatósabb védelmezője azon számos sérelmek ellenében, melyeket különben minden orvoslás nélkül el kellene tűrnie. Mindent a nyilvánosság elé vinni, az legyen mindig jelszavunk és hogy ezt tehetjük, nem tudjuk eléggé áldani érte a mai kor szellemét, mely a sajtó szabadságot szülte. Nem tudom, ki írta a P. Lloyd legutóbbi tudósítását de akárki lett legyen az illető, bezzeg nem barátja a zsidóságnak vagy pedig nagyon kurta eszű uri ember lehet az illető, különben nem alkalmazta volna erre az esetre azokat a frázisokat, melyeket más alkalmakkor olvashatott különféle ujságokban, de a melyek ebben az esetben nagyon nevetségesek. A titkoztosság csak a rosiban járók cselekedetei szokta körül venni. Becsületos, igaz, tisztességes eljárás nem fél a nyilvánoságtól. Ha az illető uri ember, a ki a dolognak az ujságokban való kikürtölését a zsidóságra nézve olyan nagyon károsnak tartja, mondjon csak egyetlen egy indokot, mely a közlést károsnak tüntethetné elő. Én az ellenkezőnek bizonyítására — ha egyáltalán bizonyításra szorulna — az indokok egész sorozatát előszámlálhatnám, de azt hiszem, hogy elég lesz csupán arra a benyomásra utalnom, melyet minden tisztességes polgárra tett az, midőn látja hogy milyen semmitmondó ürügyek alatt zaklatják fel egy község békéjét csupán azért, hogy a zsidók ellen hangulatot csináljanak. Ha az a névtelen feljelentés a keresztény iskolát

„Látja” Del Monte úr mondá a biztos, minden ön ellen volt. Be lett bizonyítva, hogy ama fiatal ember, kit eddig Del Monte Józsefnek neveztek, valóban Dornbach Brunó gróf, kit gyermek korában atyai kastélyából elloptak.

„Kövessen Del Monte úr!”

„Én követem önt,” mondá nyugodtan Del Monte, „az igazságos Isten ártatlanságomat majd napfényre hozza.”

„Grófnő” folytatá hozzá fordulva, „ön mindég vést-hozólag keresztezi életpályámat. Egykor már csaknem a halálba vitt — ma pedig aljas vádja által családomat gyászba borítja. De én nem haragszom önre, csak egy kérdésre feleljen: Tudja József fiam, hogy mit tesz ellenem?”

„Nem” válaszolt a grófnő, „még nem tudja, hogy a fiam, még mindég atyjának tartja önt, sajnos, még mindig nagy lelkesedéssel és szeretettel beszél azon ferfiuról, ki őt rangja-, állása- s vagyonától megfosztotta, de még mi több, lelki üdvösségét is elrabolta.”

„Köszönöm jó Istenem” mondá Del Monte ünnepélyes hangon, „hogy a fájdalmas gondolattól megkíméltél.” — „Kedveseim,” szólítá meg keservesen siró nejét és leányát, legyetek nyugodtan és vigasztalva, Isten nemsokára ismét egyesíteni fog bennünket.”

Ezután követte a rendőrök kik őt a börtönbe kísérték.

Del Monte elzáratása nagy feltűnést keltett. Noha adatai mind igazolva lettek, ámbár a kórházi bizottság állításait megerősíté és könyveiből kimutatá, mégis Del Montet gyanúsították, hogy az elhalt Kálmán házala az ő biztatására lopta el a gyermeket. Mert, hogy ez lopta el a gyermeket ebben már nem kételkedett senki. De mi egyéb mint Del Monte rendelete bírta őt arra, hogy megboszulja magát a grófnőn, ki azután a gyermeket magához vette? Így tehát Del Monte tovább is a fogságban maradt.

Ansztriában akkor csak a valószínűsége alapuló gyanu is elég volt arra, hogy az illetők évekig a tömlőczben sinlődjenek; annál inkább ez esetben, midőn a vádat egy grófnő emelte egy zsidó ellen és különösen olyan vétekkel, melyet a papság kiválóan büntetendőnek tartott.

Midőn Dornbach grófnő hazatért magához hivatá Józsefet.

„Del Monte ur,” mondá reszkető hangon, „fontos közleni valóm van önnel. Ön tudja, hogy 20 évvel ezelőtt egy gyermekemet rabolták el; én e gyermekemet megtaláltam.

„Fogadja grófnő szerenese kívánatomat. Értesült már Bencze gróf ezen örvendetes hírről?”

„Ő tudja. Általa tudtam meg hogy valakinek, ki hozzá annyira hasonlít, bal mellén egy csillagalaku májfolt van.”

(Folyt. köv.)

Felhívás! előfizetésre!

Azon t. előfizetők, kiknek előfizetésük f. év július hó elsején lejár, **lapunk mult heti számához postautalványokat mellékelünk** azzal a kérelemmel, hogy megrendeléseiket mielőbb megújítani méltóztassanak.

vádolta volna azzal, hogy ott büzik valami, bizonyára nem küldenek ki megyei komissiót — a keresztény orvos mellőzésével — helyszíni vizsgálat megtartására; hanem egyszerűen a megyei papirkosárba dobják vala a hová való lett volna ép úgy mint a kérdéses feljelentés is, melynek folytán szolgabíró, jegyzőt és pandurokat mozgositottak. Ezt nemcsak egy hanem az ország minden ujságában kellett volna közzé tenni, hogy mindenki meggyőződjék, azon rágalmozások keletkezéséről, melyekkel a zsidókat illetik. A szenvedett méltatlanságot csak a rabszolga természetük türik el némán, azonban a zsidó magyar polgári jogainak sérthetlensége érdekében mindig sikra fog szállani nyiltan és bátran.

— **Ausztrália.** Sidneyből írják angol lapoknak: A zsidó hitközségek száma örvedetes növekedést mutathat fel. De a zsidók száma is napról napra gyarapodik, úgy hogy például a szt. childai izr. hitközség kénytelen volt a már meglevő egyházi tisztviselőhöz még egyet alkalmazni és azonfelül a zsidó iskolához még egy tanítót fogadni. A legutóbb megtartott hitközségi közgyűlésen a rabbi beleegyezésével el lett határozva, hogy az adományokat ezenül nem a thora olvasásnál, hanem az isten tisztelet befejezése után a hitközség titkársa fogja angol nyelven felolvasni.

Pályázati hirdetés. A marczalii izr. iskolának 500 frt. fizetéssel 3., 4. és 5. osztályú tanítói, és 400 frt. fizetéssel 1. és 2. osztályú (együttal kézimunkára) tanítónői állásra. Kivántatik előbbtől próbaelőadás, utóbbtól arczkép. Határidő 1886. aug. 1-je. A marczali-i izr. iskolaszék elnöksége Dr. Mitzger Miksa, id. elnök.

— **Meghívó.** Bassó Vilmos urnak, az érdemekben öszült tanító-veteránnak tiszteletére, a nevelés oktatás terén való áldásos működésének 50-ik évfordulója alkalmából f. hó 29-én d. e. 10 órakor a városháza gyűléstermében jubiläum ünnepély rendeztetik. Az ünnepély sorrendje: A rendező bizottság f. hó 29-én 10 órakor a városháza nagytermében diszgyűlést tart, melyre minden tanügybarát hivatalos. Az ülés tárgyai: 1. Az ülés megnyitása Dr. Bruck S. bizottsági elnök úr által s ennek megtörténtével küldöttség menesztése a megünneplendőért. 2. A jubiláns odaérkeztéig utóbbinak rövid életrajzának, valamint az ünnepély-rendező mozgalom történetének felolvasása Scheer B. bizotts. jegyző által. 3. A „Szózat“ eléneklése a bajai dalegylet által. 4. A jubiláns üdvözlése Walder J. polg. isk. tan. úr által. 5. Üdvözlés volt tanítványa Dr. Kemény Zs. úr által. 6. Üdvözlés Scheer Lázár isk. növendék által és az isk. ifjuság által felajánlt ajándék átnyujtása. 7. A „Hymnus“ eléneklése a bajai dalegylet által. 8. A diszgyűlés bezárása, és 9. 11 $\frac{1}{2}$ órakor testületek és küldöttségek tisztelgése az izr. hitközségi gyűléstermében. Esti 8 órakor közvacsora a „Nemzeti Szálloda“ nagytermébeu. Egy-egy közvacsora-jegy ára 1 frt 30 kr.

Az

„EGYENLŐSÉG“

kiadó hivatala IV., váczi utca 11. sz.
a hová mindennemű küldemény
czimzendő.

Brünni kelméket

elegáns

tavaszi öltözetre

3.20 métert, azaz 4 bécsi rőföt kitevő szelvényekben 4 frt 80 krért igen finom, 7 frt 10 krért legfinomabb, 10 frt 50 krért legeslegfinomabb

valódi gyapjuszövetből

szállit az összeg póstautánvétele mellett a hiteles és szilárdnak ismert

Siegel-Imhof

Tuchfabriks Niederlage

BRÜNNEN.

Nyilatkozat: A fönnebbi cég, hála szilárdságának a vevők részéről nagy bizalomnak örvend. Ezt bizonyítja, hogy a Sigel-Imhof cég minta nélküli megrendeléseknél is kevés pénzért valóban a legjobb árut szállítja.

De miután szédelgő cégek Brünni áruk köpenye alatt garázdálkodnak, a fönnebbi cég ennek ellenében kívánatra **mintákat** is küld,

ingyen és bérmentve.

Pályázati hirdetés.

A debreczeni izraelita hitközség által szervezett elemi fi- és leány iskolán f. é. szeptember hó 1-től fogva három tanítói és két tanítónői állás betöltendő, melyre csakis oklevéllel bíró tanítók, illetve tanítónők, pályázhatnak.

A tanítók fizetése az első évre; 600—600 frt o. é.; s előnyben részesíttetnek, kik a héberben is kellő jártassággal bírnak.

A tanítónők évi fizetése 400—400 frt. o. é.; s előnyt nyernek azok, kik a kézi munkákban is képesek oktatni.

A véglegesítés az első sikeres próbaév eltelte után fog történni.

Pályázni kívánók kéretnek, hogy bizonyítványaikkal felszerelt kérvényeiket legalább f. é. július 31-ig az alulírott elnökséghez beküldeni sziveskedjenek.

Debreczen, 1886. június 23-án.

Dr. Scheer Benó,
hitközségi elnök.